

YUNUS NADİ'NİN ATATÜRK'LE YAPTIĞI SÖYLEŞİ

‘Bu millet zilleti ve esareti kabul etmez’

Yunus Nadi Abaloğlu'nun, "Cumhuriyet"i kurma ve yayımlamaya başladığı günlerde "Yeni Gün'den Cumhuriyet'e" başlığı altında bir dizi yazısı başlamıştı. Aşağıda aldığımız makale de bu diziden alınıdır. 31 Mayıs 1924 tarihinde çıkmıştır.

1920 Nisanı'nın ilk haftası zarfında oraya henüz ulaşmış olmanın ve memleketin de henüz yeni görülmekte bulunmasının şaşkınlığı geçtikten sonra, Ankara'da büyük bir boşluk içinde bulunduğum hissine kapıldım. Bir kere Ankara'nın kende ancak gereğinde uyanıp canlanmak suretiyle her tarafın uykuya dalmış bir hali var gibiydi. Baştan aşağı gezersin. Yalnız uykuda değil, insana sanki ölü bir memleket hissi verirdi. O zaman orada vali vekilliği yapan Kırşehir Milletvekili Yahya Galip Bey, kendi çabaları ile ortalığa biraz hayat vermek istiyor gibi görünüyordu ama bu canlı adamın canlı hareketlerinin de özel sonuçlar verdiği görülüyor ve anlaşılıyordu. Derhal çalışmaya koyulmak lazımdı. Bir çöl içinde bu işsiz ve güçsüz olarak tek gün geçirmek bir usanç ve sıkıntı kaynağı olabirdi. Kırık dökük vilayet matbaasında haftada üç gün çıkarılan Hâkimiyet-i Milliye'yi o zaman Hakkı Behiç Bey yazıyordu. Daha ilk günden itibaren Hakkı Behiç Bey bana:

- **Birader para ile değil, sıra ile. Artık sen al bakalım şu gazeteyi,**

Demiş ve pek iyi etmişti. Öncelik bu beni oyalayacak bir işti. Fakat yerli değildi. Her gün Paşa'nın konağı olan Ziraat Okulu'na çıkıyordum. Paşa ile konuşuyorduk. İşlerin içyüzüne daha ziyade nüfuz ettikçe hayretim artıyordu. İlk günlerin bende bıraktığı izlenim, büyük bir çöl ortasında küçük bir vaha hissi idi. "Heyeti Temsiliye adına Mustafa Kemal" imzası ile bütün memleketi yayılan, her ferde hitap eden, cemaate hitap eden, millete söyleyen, herkese cevap veren, duyuruların çıkış noktası hemen hemen yalnız ve yalnız Mustafa Kemal Paşa'dan ibaretti.

★★★

Ortada Heyeti Temsiliye diye oluşmuş gerektiğinde toplanır ve karar verir bir heyet yoktur. Aslında böyle bir heyet varmış ama üyeleri dağınmıştı. Ankara'da bulunan bir iki kişi de toplantıya bile gerek görmüyorlar. Her şey Mustafa Kemal Paşa tarafından kararlaştırılıp uygulanıyordu. Denebilir ki, Heyeti Temsiliye bizzat Mustafa Kemal Paşa idi. Görünüşte onun adına imza ediyordu. Gerçekte o dahil kendisinden başka biri değildi. Milleti sarmış olan bütün zorlukların nasıl aşılacağına gelince hani Mahmut Bey'in kumandasında olarak Geyve İstasyonu'nda gördüğümüz Kuvvayı Milliye süvarileri yok mu, işte bugünler için elimizde belli başlı kuvvet olarak yalnız onlar vardı. Onlar da doğallıkla devamlı bir şey olmazlardı. Orada izah etmiş olduğumuz, şekilde onlar sürgüt disiplin altında yaşayacak olan kuvvetler değildiler. Onlar herhangi bir heyecan ve yürek çarpıntısı ile yataklarından dışarıya fırlamış mübarek kuvvetlerdi. Fakat ilk heyecan anları geçtikten sonra yataklarına dönmek ihtiyacından kendilerini alıkoymayacakları güçlü bir olasılıktı.

Peki, iyi gerçek kuvvet, iyi gerçek düzen?.. Onlar neredeydi? Ortada bunlara dair hiçbir belirti görmüyordum. Yirminci kolordu merkezi olan Ankara'da 98 katırla 150 kadar derme çatma asker vardı. Kolordu komutanı olan Ali Fuat Paşa bile Eskişehir hareketini halk ile yapmıştı. Denilebilir ki, o gün için ordu namına ortada fiili hiçbir şey yoktu. Hatta kadro olarak bile ordu belki ancak kâğıtlarda vardı. Gerçekte subay kadrosu bile yoktu. Memleketin her zaman en önemli dayanağı ordu o kadar yok olmuş, o kadar tuzla buz haline gelmişti. Eğer Mustafa Kemal Paşa'nın seçkin ve saygın kişiliği olmasaydı yalnız şu perişan ve darmadağın manzara insanı çıldırtmaya yeterliydi. O, ama yalnız o karargâhı olan Ziraat Okulu'nda bir nevi devlet hayatı yaşatı-

Mustafa Kemal Atatürk, gazetemiz kurucusu Yunus Nadi'ye sık sık konuk olurdu.

yordu. Bütün bu gerçekleri gördükten sonra oraya gidildiğinde durumdan hiç müteessir olmayan ve gözleri geleceği karşılamak için parlayan bu adamın huzurunda insan ümit ve kuvvet alıyordu. Dedim gibi önce Heyeti Temsiliye filan diye oluşmuş ve toplanan bir heyet yoktu. Her şey o idi, her şey Mustafa Kemal Paşa idi. Heyeti Temsiliye adına gördüğüm çalışma ekibi o zaman için bir Hayati Bey'in idaresinde cephe haberleşmesini idare eden, haberleşme ve bilgiye bakan iki kalemden ibaretti. Ve bu iki kalemin hâkim ruh ve anlamı da ancak Mustafa Kemal Paşa idi. Ziraat Okulu'ndaki Mustafa Kemal Paşa, karargâhında Paşa'ya uyarak geç, bazen gece yarısından iki saat sonraya kadar geç yatılırdı. Binaenaleyh ertesi gün de geç kalkılırdı. Bu geç yatılmanın sebebi bilhassa gece çalışıldığından ileri gelirdi. Paşa geceleri, bir taraftan da yanında bulunacak bir iki, üç beş, hulusa kaç ise arkadaşlarla çetin meseleleri fikir halinde, teori halinde, gerçek halinde, uzun uzun tartışırdık.

Ankara'daki Ziraat Okulu'nda müthiş bir varlık yaşıyordu. Paşa'nın şahsını görmek ve hele onunla konuşmak mutlaka insana huzur ve istirahat veriyordu.

Nisanın üçüncü veya dördüncü günü Paşa'nın ısrarı ile görüşmek üzere ilk defa olarak geceyi dahi Ziraat Okulu'nda geçirdim.

Paşa:

- **A be çocuk, hani kahve!..**

Dediği zaman saat gece yarısından sonra ikiye gelmişti. O zamana kadar çocuk üç defa kahve getirilmişti. Paşa getirilen kahveleri hesaba katmıyor, bir kere verilmiş kahve emir ve talimatını mütemadiyen onaylanmış olmasını istiyordu. Şimdi vaziyeti görüyorduk. Ben Kuşçulu'dan çektiğim telgrafa aldığım cevabın Ankara'da gördüklerimizle tamamen uyusmaması şeklinde gizli bir üzüntünün zayıflığı içindeydim. Paşa'nın huzuru azami emniyet ve güvenliğinin gerekliliğini saklamadım. Fakat üst tarafı da insana bir boşluk, bir çöl hissi vermekte o kadar kuvvetliydi.

- Öyle görünür Nadi Bey, dedi, öyle görünür. Zaten bu büyük işin zevki de işte buradadır. Bu çölden bir hayat çıkarmak, bu parçalanmadan, bir oluşum yaratmak lazımdır. Bununla birlikte sen ortadaki boşluğa bakma. Boş görünen o saha doludur, çöl sanılan bu âlemde saklı ve kuvvetli bir hayat vardır. O millettir, o Türk milletidir. Eksik olan şey, örgütlenmedir, işte şimdi onun üzerinde çalışıyoruz.

Ben pratik olmadığını gördüğüm için doğrudan doğruya Yunan cephesine taarruz ettim. Orada düzenli bir ordu vardı ve onun karşısında da bizim düzenli olmayan kuvvetlerimiz. Bence cepheyi tutan oradaki Kuvvayı Milliye değildi, belki (Milen) hattı denilen siya-

si kuvveti.

Paşa'nın gözleri parladı:

- Bunu bana Sivas'ta yazmıştınız, o cephelere de aynı mealde başvurular gerçekleşti. İsteniliyordu ki, Sivas'ta veya şurada burada oturarak zaman geçireceğime -sanki buralarda boşuna zaman geçiriyordum gibi- gideymişim de o cephelerin başına geçmişim. Basit bir gözlem ve anlayış. Bu görüş açısına hak verdirebilir. Fakat benim oraya gitmekte hiç acelem yoktur ve o cephelerin hayır ve selameti için acelem yoktur. Mustafa Kemal Paşa, Demirci Mehmet Efe olamaz Nadi Bey. Bunun böyle söylemekle oradaki arkadaşların kadir ve kıymetlerine hâle getirmek istemem. Bilakis onlar çok iyi adamlardır ve vatan için işte fedakârca mücadele ediyorlar. İlkeleri belirtmişizdir. Milleti bağımsızlığı, vatanın son kaya parçası üzerinde savunacağız veya eğer kaderde varsa öleceğiz. Fakat eminim ki ölmeyeceğiz ve vatani kurtaracağız.

- **Evet, hepimizin amacı ve azmi bu.**

Oraya varmak için daha önceden kararların verilmiş ve sorunların çözülmüş olması lazımdır?

- Benim inancına göre, böyle önemli durumlarda kararları zaman verir ve sorunları da o halletmiş bulunur. Bu itibarla ben zannediyorum ki kararlar kendi kendine verilmiş ve sorunlar da kendi kendine çözülmüştür. Çözülmeyen sorunlar varsa onlar da çözüldür.

- **Meclis'in ne zaman toplanacağını tahmin ediyorsunuz? Bir de acaba hem kerameti Meclis'ten beklemek niyetinde miyiz? Açık söylemek gerekirse bu kanıda değilim. Zaten sıkıntım da ondadır.**

- Bu sıkıntı boşuna ve bu kanı hiç olmazsa dışarıdan görüntüsü ile gerçek görüntüsü arasındaki yanlıdır. Ben bilakis her kerameti Meclis'ten bekleyenlerden Nadi Bey. Bir devre yetiş-

tik ki onda her iş meşru olmalıdır. Millet işlerinde meşruiyet ancak milli kararlara dayanmakla milletin genel eğilimine tercüman olmakla mümkündür. Milletimiz çok büyüktür. Hiç korkmayalım. O esaret ve aşağılanmayı kabul etmez. Fakat onu bir araya toplamak ve "Ey Millet! Sen esaret ve aşağılanmayı kabul eder misin?" diye sormak lazımdır. Ben milletin vereceği cevabı biliyorum. Ben milletin büyüklüğünü biliyorum ve bu soru karşısında onun o soruyu soran çocuklarını canlarını koruyacak kadar seveceğini ve alınlarından öpeceğini biliyorum. Ben biliyorum ki bu millet, kendisine bu soruyu soran çocuklarının hep esasa dayalı önlemlerini ve hazırlıklarını canla başla kabul edecektir. Onun için işte ben şimdi bu yoldayım, onun çok sağlam bir yol olduğuna inanarak...

- **Fakat İstanbul'da düşmanlarla birleşmiş bir saray olduğunu bilmek ve hiç olmazsa bu ayrıntılar üzerinde bazı kararlar alınması gerekmez mi?**

- Onların hepsi biliniyor. Fakat bizim bildiğimiz gerçekler milletçe de tamamen bilinince onun karar alma sürecinde dahi bizim gibi düşüneceği neden kabul edilmiyor? Ben bilakis milletin bu hususta daha salim, daha kesin kararlar vereceği kanısındayım. Özetle bu millet bu kurtuluş mücadelesinde bütün vaziyeti bütün açıklığıyla gördükten sonra duruma göre en salim, en makul ve en yüksek kararları verecek ve bence muhakkaktır ki, o bu konudaki kararlarında seni ve beni geçecektir. Ben bu konuda emin olarak işlerimize bakalım derim. Önce Meclis sonra ordu Nadi Bey, orduyu yapacak millet ve ona vekâleten Meclis'tir. Çünkü ordu demek. Yüz binlerce insan, sonra milyonlarca ve milyonlarca para demektir. Buna iki üç kişi karar veremez. Bunu ancak milletin kararı ve onayı meydana çıkarabilir ve bir kere oluşturulduktan sonra milletin hayat ve varlığına aykırı olan zulüm ve baskıların tümünü yok etmeye muktedir olmak yalnız teori olarak değil fiilen de kazanmış oluruz.

Paşa ile bu vadide çeşitli meseleleri mütalaa eden konuşmamız gecenin saat üç buçukuna kadar sürdü. Odalarımıza çekildiğimiz zaman Ankara'nın boşluğu gözümünden silinmiş, bütün vatan gözümde canlı insanlarla dolu bir istihkâm ve görüntüsü ile nazarları eğlendiren bir gülistan olmuştur. İlk defa olarak vicdanen de huzur dolu bir uyku çektim.